

**Javaslat a Magyar Királyi „vitéz Bertalan Árpád” I. Ejtőernyős Zászlóalj később Ezred
települési értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Horváth Ferenc

..... (aláírás)

Pápa, 2020. 01. 31.

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: **Horváth Ferenc**
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Horváth Ferenc
Levelezési cím: 8500 Pápa Huszár ltp. 18. ép. I/1
Telefonszám: 06/70/340-9972
E-mail cím: frankhusar@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások **kulturális örökség** sport
 természeti környezet turizmus és vendéglátás **honvédelem**
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: **Pápa**
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 x települési tájegységi **x megyei** külhoni magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

1938. szeptember 11-én, Szombathelyen megalakult a katonai szervezet jogelődje az ejtőernyős keret 11 fő-vel, vitéz Bertalan Árpád vezetésével. Egy év alatt 26 főre bővült az állomány. A Magyar Királyi Honvédség hadrendjében 1939. október 1-ei határidővel ejtőernyős század megalakítása szerepelt. A vezérkar főnökségi intézkedés értelmében Pápát jelölték ki szolgálati helynek.

1939. október 1-én, az áttelepülés napján alakult meg a honvéd ejtőernyős század Pápán. Parancsnoka vitéz Bertalan Árpád százados. Szállásuk a megürült huszárlaktanyában került kijelölésre, a két éve elkészült repülőtér pedig alkalmas volt az ejtőernyős kiképzésre. 1939. november 1-én vitéz Bertalan Árpádot őrnaggyá léptették elő. Bertalan őrnagy rendkívüli pedagógiai érzékkel rendelkező ember volt. Az alakulathoz került erős, bátor és néha nehezen kezelhető emberekből, fegyelmezett katonákat nevelt, akik rajongással szerették.

1940 januárjában két tanfolyamot indítottak, egy tisztes és egy legénységi iskolát. Mind a két iskolában az volt a cél, ha majd a zászlóalj megalakul a szakosított és tisztesiskolát végzett emberekből alakítsák meg a második és harmadik század keretét. A sí kiképzést is felvették a tanfolyam anyagába. Ezen a télen történt, amikor a pápai Esterházy-kastély teteje kigyulladt. Az illetékes győri tűzoltó-parancsnokságról elindult tűzoltócsapat a magas hóban nem volt képes elérni a lángokban álló kastélyt, így az ejtőernyősszázadot riasztották a tűz megfékezésére, amit ők sikeresen végre is hajtottak, még a tűzoltók kiérkezése előtt. Mivel nagy tél volt tavasszal, olvadáskor kiöntött a Bakonyér. Az egyik hídnál keletkezett jégtorlaszt az ejtőernyősök Szokolay Tamás hadnagy vezetésével robbantották fel, így a hatalmas víztömeg el tudott folyni.

1941-ben a fokozódó háborús feszültség miatt világossá vált, hogy a Jugoszlávia elleni támadásban a Magyar Honvédség is részt fog venni. Bertalan őrnagy egy harccsoport bevetésére megbízást kapott, Bácskában a Szenttamásnál lévő híd elfoglalására. Április 12-én gépkocsik segítségével áttelepült a kétszáz ejtőernyős katona felszereléssel és a négy Savoia repülőgép Veszprém Jutasi repülőtérre. Az E-102 oldalszámú vezérgépet Kelemen Károly repülőszázados vezette. A nehézkes felszállás után 2-3 perccel a gép jobb szárnyára dőlve a földre visszacsúszott és megsemmisült. A balesetben hősi halált halt vitéz Bertalan Árpád őrnagy zászlóaljparancsnok. A bevetés parancsnokságát Kiss Zoltán vette át és a megmaradt gépekkel és legénységgel végrehajtották a feladatot. Az alakulat hivatalos elnevezése 1941. május 9-től Magyar Királyi „vitéz Bertalan Árpád” I. Honvéd Ejtőernyős Zászlóalj lett. 1941-től alakult ki az a szokás, hogy halottak napján a pápai temetőben az ejtőernyős katonák sírjánál reggeltől estig állt ejtőernyős overallban, szuronyos puskával.

1942-ben a zászlóalj létszáma tovább fejlődött a lövészsorozatok mellett megalakult a géppuskás, a távbeszélő, az árkász és a nehézfegyver század, valamint a 60 főből álló kerékpáros osztag 2 fő tiszttel. Létrejött egy kísérleti szakasz is. Mindezek lehetővé tették a kiképzés fejlődését is. Ebben az évben szükségessé vált a legénység elhelyezését biztosító épületek számának növelése. A Honvédelmi Minisztérium biztosította a fejlesztés anyagi fedezetét. Az 1942 év legnagyobb eseménye a május 25.-én tartott zászlóavatás volt, melyet ugrással és harcgyakorlattal egybekötött bemutató követett. A csapatzászlót még 1941-ben adományozta Pápa hadüzemi munkássága, azonban ezt az események és a körülmények eddig nem tették lehetővé. Ezután május 31.-én Hősök napján vasárnap, a hangárok előtt felavatták az elhunyt repülőgép vezetők és az elhunyt ejtőernyősök emlékművét. Mindkét emlékmű a katonák adományaiból és munkájával létesült.

1943-ban az alakulat létszáma teljesen kiépült, a zászlóaljtorzs és a három lövész század mellett feltöltődtek az előző évben alakult nehézfegyverszázad, géppuskás, árkász és távbeszélő század keretei. A 66 fős szállító repülőszázad mellett ebben az évben öltött végleges formát a repülő üzemi század 176 fővel. Ebben az évben folytatódott a repülőtér épületeinek építése is. Elkészült a zászlóaljparancsnokság épülete, a tiszti étkezdé és a kísérleti szakasz körlete.

1944-ben a háborús helyzetre való tekintettel, a vezérkar főnökség kérte a honvédelmi minisztertől az I. ejtőernyős zászlóalj mozgósítását a Kárpátokban fokozódó partizánveszély leküzdésére. A fronton közben annyira megromlott a helyzet, hogy a vezetőség kénytelen volt az ejtőernyős egység akkor már mindkét zászlóalját folyamatosan bevetni, a megalakult Szent László Hadosztály kötelékében. Az ekkor már, mint ejtőernyős ezred folyamatosan visszavonultatva, de végigharcolták Magyarország egész területét a Garamig A hatalmas ember veszteségeket mind fiatalabb és tapasztalatlanabb tisztekkel és legénységi állománnyal tudták csak pótolni.

1945-ben a folyamatos halogató harcok és visszavonulás után áprilisban átlépték a határt és Ausztria területére vonultak. Grázban a két zászlóalj maradéka egyesült. Pár békés nap következett. 1945. május első hetében vége szakadta békés napoknak. Az oroszok közeledtével kénytelen visszavonulásba kezdtek. Szügyi Zoltán a hadosztályát egyben tartva erőltetett menetben visszavonult. Május 10-én sikerült alakulatainak zömét a Kor-Alpok nehéz hegyi útján az Angol megszállási övezetbe átjuttatni. Május 15-én díszmentben vonulnak el az angol hadosztályparancsnok és törzse előtt. 1945. június 12-én aztán lefegyverezték őket és véget ért a Szent László hadosztály benne a pápai ejtőernyős alakulat története.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A Magyar Királyi Honvédség egyetlen speciálisan kiképzett, légi szállítású, különleges rendeltetésű alakulata mely Pápa helyőrségben települt megalakulásától a város kiürítéséig.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Reszegi Zsolt: Légi Huszárok Az ejtőernyős csapatnem kialakulása és harcai 1938 és 1945 között. Budapest-Pápa, 2013

Huszár János: Honvéd Ejtőernyősök Pápán 1939-1945 (1-3 kiadás + kép és térkép melléletek)

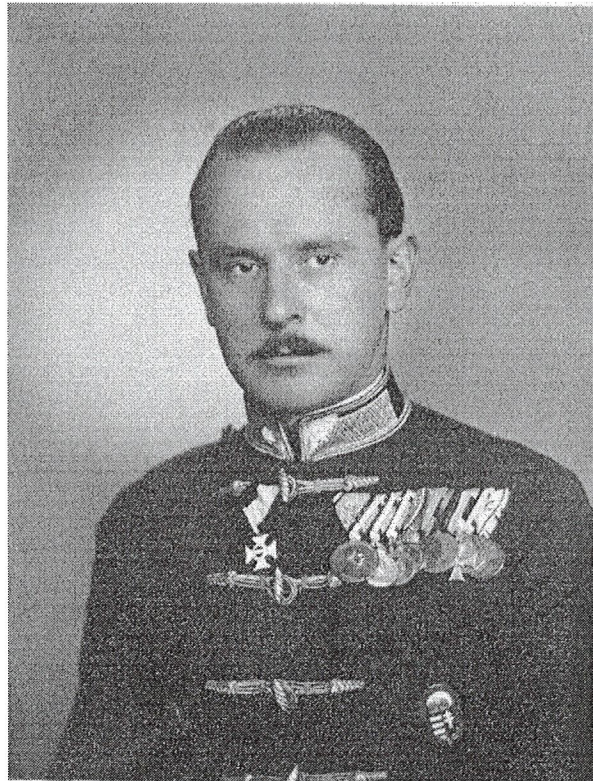
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: nincs

III.

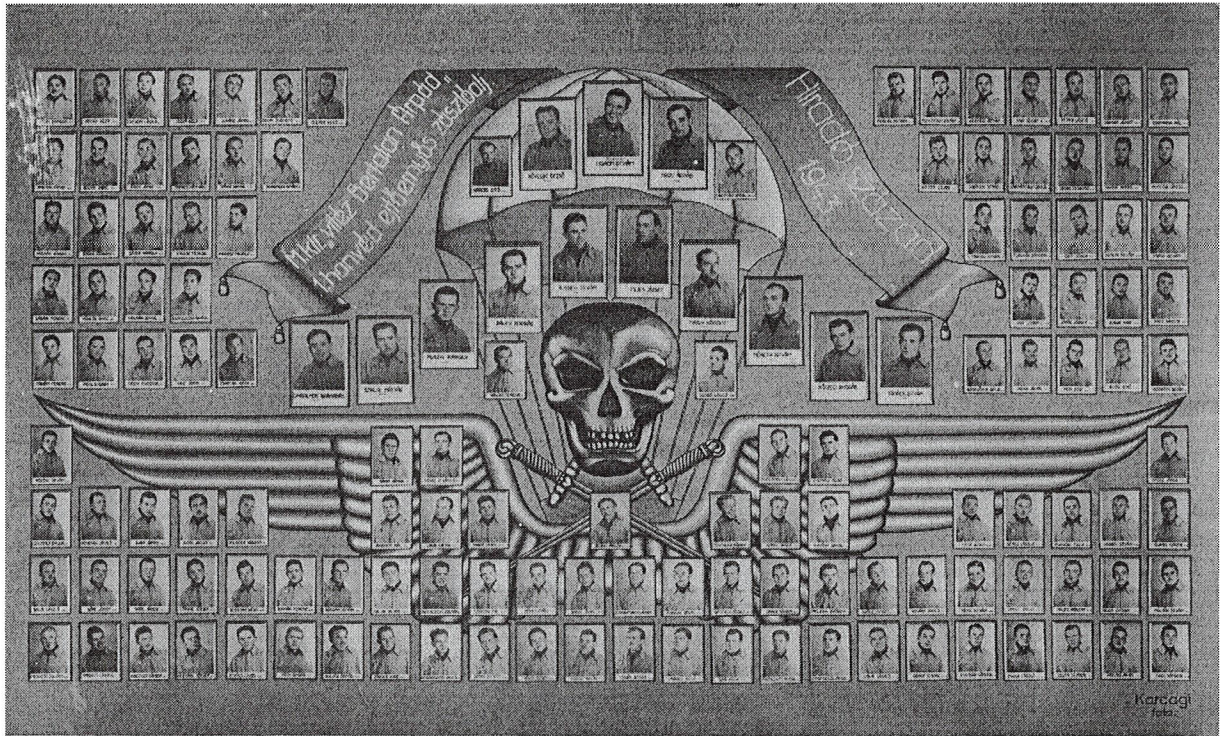
MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

A fotók a MNL VeML Pápai Fióklevéltárában, "Huszár János hagyatékában" található, felhasználásukat a levéltár vezetője engedélyezte.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánlólevelek

Petrik Iván, "MNLVeML Pápai Fióklevektár" osztályvezető támogató levele mellékelve
Dr. Reszegi Zsolt, HM. HIM. Hadtörténelmi Levéltár levéltáros, támogató levele mellékelve.

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Petrik Iván, "MNLVeML Pápai Fióklevektár" osztályvezető hozzájáruló nyilatkozata mellékelve

Javaslat a települési értéktárba történő felvételre

Bár az ejtőernyős kísérleti keret Szombathelyen alakult 1938. szeptember 11-én, helyhiány miatt Pápára települtek át, 1939. október 1-ével. Ettől kezdve a század, majd zászlóalj (később ezred) története szorosan összefonódott a városéval. Sok pápai fiatal vágyott a büszke csapatnem kötelékébe, és számtalan honvéd, tiszt és tiszthelyettes próbált szerencsét az ejtőernyősöknél. A szigorú egészségügyi vizsgálat, majd a próbaszolgálat során rengetegen hulltak ki, mert csak az egészséges, bátor és tetre kész katonák voltak alkalmasak az ugrószolgálatra.

Huszár János – aki szintén ejtőernyősként szolgált a háború végén – könyvéből ismert, hogy Pápán 1939. december 6-án mutatkozott be a század a lakosság előtt a város főterén. Fegyelmezettségükkel, szép díszelgésükkel nagy sikert arattak. Kezdetben a pápai huszárlaktanyában helyezték el az ejtőernyősöket, majd 1942-ben a pápai repülőtéren új épületek felhúzását kezdték meg a bővülő zászlóalj számára. Ugyanebben az évben zajlott a város és az ejtőernyős csapatnem egyik legfontosabb eseménye: a csapatzászló avatás. Egyes források szerint Papp László, a pápai Perutz Testvérek textilgyárának üzemvezetője jó kapcsolatot ápolt az ejtőernyős tisztekkel, valamint a szállító repülőszázad hajózóival; ebből született az ötlet a csapatzászló készítésére. A pénzt a zászlóra a gyári munkások és tisztviselők körében gyűjtötték össze. Az avatásra 1942. május 25-én került sor; az ünnepélyen részt vett vitéz nagybányai Horthy István, kormányzóhelyettes is. A jeles eseményről a Pápai Hírlap a címlapján tájékoztatót.

Az alakulat nem élt elszigetelten a város lakóitól, rendezvényekre többször is kértek az iskoláktól szerepelni diákokat, egy-egy csoporttal képviselték magukat különböző színházi előadásokon, az úrnapi körmeneteken

díszszázaddal vonultak fel. A honvédelmi nevelés keretében az iskolák tanulói ellátogattak a repülőtérré, ahol egy-egy ugrógyakorlatot tekinthettek meg.

Több alkalommal sor került olyan házasságra, ahol pápai leányt vettek el ejtőernyős tisztek, továbbszolgáló szakaszvezetők és őrmesterek.

Erről a Pápai Hírlap 1939-1944. között kiadott példányai számolnak be. Legyen szó akár nemes célú cselekedetéről (sportnap a Vöröskereszt javára, dohánygyűjtés a pápai honvédeknek), örömteli (házasság, gyermekáldás), vagy tragikus eseményekről (ugróbaleset, árvíz, tüzeset), az ejtőernyősök segítették a lakosokat, szerepet vállaltak a város sorsában, életében.

Az újság vitéz Bertalan Árpád őrnagy, repülő és ejtőernyős bajtársainak tragikus haláláról is megemlékezett. A városi képviselő testület kegyelete jeléül a repülőtérré vezető Vaszari utat a hősi halált halt vitéz Bertalan Árpád őrnagyról nevezte el.

Véleményem szerint a fent említett példák azt mutatják, hogy az 1939-től Pápára települt ejtőernyős alakulat számos szállal a városhoz kötődött, annak szerves részét alkotta, hétköznapi és ünnepi életében részt vett. Emiatt javaslom a magyar királyi „vitéz Bertalan Árpád” 1. honvéd ejtőernyős zászlóalj, később ezred felvételét a település értéktárába. A csapattest, bár a város történetét nézve csak rövid ideig élt annak képzeletbeli falai között, mégis maradandó nyomott hagyott, melynek ékes példái a máig ott élő egykori ejtőernyős leszármazottak és a tárgyi emlékek is.

Budapest, 2020. január 28.

Dr. Reszegi Zsolt
.....

(Dr. Reszegi Zsolt)

Ajánlás

a „vitész Bertalan Árpád Ejtőernyős Zászlóalj, később ezred emlékezete” települési értéktárba történő felvételéhez

Pápa város hosszú történelme során – számos más jellegzetessége és funkciója mellett – mindig „katonaváros” is volt egyben. Elhelyezkedéséből fakadó stratégiai helyzete, vagy éppen különböző igazgatási feladatokkal együtt járó központ jellege természetszerűen hozta magával a katonai funkció folyamatos jelenlétét. A középkori – sajnos később elbontott, átépített – vár ennek az egyik legkorábbi bizonyítéka. Leghangsúlyosabban a török hódítók elleni küzdelemben jelentkezett a katonai jelleg. Ekkor, a végvárrendszer részeként, a középkori vár fejlesztésével, a várost körülölelő falak felépítésével, a várossal egységes védelmi rendszer kiépítésével sajátos erődváros jött létre, amely nem csak az épített környezet változásával járt, hanem a város társadalmán is maradandó nyomot hagyott. A későbbi századokban a polgári és katonai elem újra, világosan kettévált, de továbbra is szoros kapcsolatban maradt. A pápai Magyar Királyi 7. Honvéd Huszárezred jelentőségét is hangsúlyozni kell (egyben megjegyzendő, hogy történetének monografikus igényű feldolgozás igen kívánatos volna). Ebbe a sorba jól illeszkedik a vitész Bertalan Árpád Ejtőernyős Zászlóalj (majd ezred) története, sőt, talán a város had- illetve katonatörténetének egyik legkülönlegesebb fejezete.

Mint a korabeli hadsereg elitalakulata, egyedülálló volt a korszakban. Pápa katonai hagyományai, valamint az akkor rendelkezésre álló katonai objektumok alkalmassá tették a várost a fegyvernem befogadására. Az ejtőernyősök története így, megalakulásuktól kezdve szorosan összefonódott a várossal. Emlékezetük mindig is fennmaradt a település és a környék lakosainak a körében. Nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy a pápai identitás részévé vált a repülőtér jelenléte, az ejtőernyős alakulat emlékezete. Aki csak pár évet élt Pápan, az is valamiképpen kapcsolatba került a repülőtérrel, hallott ejtőernyős történeteket; élményeket, emlékeket szerzett ezekkel kapcsolatban. A többgenerációs pápai családok tagjai közül pedig aligha akad olyan, akinek ne lennének személyes élményei a repülőtérrel vagy az ejtőernyős honvédekkel kapcsolatban.

Várostörténeti, hadtörténeti és identitástörténeti szempontból is a vitész Bertalan Árpád Ejtőernyős Zászlóalj (majd ezred) emlékezetének helye van a pápai értékek között. Felvételét a Pápai Települési Értéktárba ezúton is támogatom.

Pápa, 2020. január 27.

Petrik Iván
osztályvezető
MNL VeML PL

Horváth Ferenc részére

Pápa Város Önkormányzatának
Települési Értéktár Bizottsága

Tárgy: engedély Települési
Értéktárban történő
elhelyezésre

Pápa, 2020. január 29.

Tisztelt Horváth Ferenc!

Levéltárunkhoz eljuttatott kérésének eleget téve hozzájárulok ahhoz, hogy a MNL VeML Pápai Fióklevéltára Ön által megnevezett fényképeiről készített felvételeket Pápa Város Önkormányzata Települési Értéktár Bizottságához benyújtott javaslatához mellékletként csatolja.

A fényképekről készített másolatok fent jelzett célú felhasználását térítésmentesen engedélyezem.

Felhívom szíves figyelmét, hogy a felvételeket bármilyen kiadványban, egyéb internetes felületen megjelentetni vagy harmadik félnek átadni csak a MNL VeML előzetes engedélyével lehetséges.

További munkájához a legjobbakat kívánva üdvözlettel:

Petrik Iván
osztályvezető

